

A megvizsgálási kötelezettség és az áru kifogásolása a Bécsi Vételi Egyezményben

DR. SZABÓ SAROLTA

A pontosan hetven országot „magáénak tudható” Bécsi Vételi Egyezmény (az áruk nemzetközi adásvételéről, 1980; továbbiakban: Egyezmény) alkalmazása, vagy annak lehetősége a szerződő államok számának növekedésével mind gyakoribbá válhat, ugyanis az Egyezmény szabályai, autonóm módon – tehát a kollíziós jog bekapcsolása nélkül is – érvényesülnek, amennyiben a szerződést kötő felek telephelye különböző szerződő állam területén van.¹ Megfontolandó tehát egy nemzetközi adásvételi szerződés megkötése folyamatában annak mérlegelése, hogy pl. kompromisszumként valamely harmadik állam jogát válasszuk, avagy ismerve a nemzetközi egyezményt (annak előnyeivel és hátrányaival), semleges jogként annak kikötésétől vagy autonóm alkalmazásától sem riadunk vissza.

Ehhez persze tudni illik az Egyezmény rendelkezéseit és a hozzá fűződő gyakorlatot. Jelen tanulmány rövid áttekintést kíván adni egyes hazai, külföldi jogesetek és az Egyezmény egységes értelmezését elősegítő Tanácsadó Testület vonatkozó véleményének ismertetésével, a megvizsgálási kötelezettség és az áru fizikai fogyatékoságával (mennyiségi hiba, vagy *aliud* szolgáltatás stb.) kapcsolatos vevői reklamáció kapcsolatáról.² Ez utóbbi téma annak okán is kiemelés érdemel, mert pl. Polgári Törvénykönyvünk a vevő általi kifogás közlésére – a 2002. évi XXXVI. törvény enyhítése következtében – „haladéktalan” helyett a „lehető legrövidebb időn belüli” időtartamot vezet be (307. §), szemben az Egyezménnyel, amely a nagyobb mérlegelést lehetővé tevő „összerű idő” kifejezéssel operál. Ezen túlmenően az értesítés elmulasztását az Egyezmény az egyes szavatossági jogok elvesztésével szankcionálja (44. cikk).³

I. A Tanácsadó Testület (*Advisory Council*)

A Tanácsadó Testületnek (továbbiakban: Testület) felállítását az Egyezmény sikerének indoka, valamint ehhez kapcsolódóan egyfajta rendhagyó „fejlesztési igény” hívta életre.⁴ A Testület egyedülálló intézmény, ugyanis kifejezetten az Egyezmény értelme-

¹ Csatlakozott országok listája: www.uncitral.org

² A jogcím hibája, harmadik személyt megillető jog tekintetében a 43. cikk alkalmazandó.

³ Vö. Ptk. (306. § (1)–(4)). A Ptk.-t módosította a 2002. évi XXXVI. törvény, mely a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv átültetését szolgálta.

⁴ Dr. Loukas Mistelis meghatározásában: „This is an unusual Convention and this is an unusual Council.” Ld. bővebben: Dr. Loukas Mistelis: CISG-AC Publishes First Opinions (<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC.html>)

Dr. Szabó Sarolta, egyetemi tanársegéd, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Nemzetközi Magánjogi Tanszék, sarolt@jak.ppk.hu

zésére, magyarázatára, gyakorlati alkalmazásának elősegítésére állították fel. Az Egyezmény alkalmazásával kapcsolatban felmerülő jogértelmezési kérdések tekintetében tehát adott a lehetőség, hogy egy olyan kiváló szakértőkből álló szerv nyújtson segítséget, amely kizárólag azzal foglalkozik. E szokatlanul tűnő szervezet létjogosultságát az is alátámasztja, hogy a nemzetközi adásvételi ügyletek kétharmada az Egyezményben részes államokban telephellyel rendelkező felek között kötötték, a már fent említett autonóm alkalmazásnak kedvezve (1. cikk (1) bekezdés). A Testületet 2001-ben egyéni kezdeményezésre alapították a sokszor felmerülő, vitatott vagy akár még megoldásra váró, Egyezménnyel kapcsolatos kérdések megválaszolására. Egy ilyen értelmező testület felállításának *spiritus rectora* Albert Kritzer professzor⁵ volt, a gyakorlati megvalósítás érdekében pedig egy 2001-es párizsi találkozón a tárgy legkiválóbb tudósai gyűltek össze. Az ötlet a konferencián támogatásra talált.⁶

A magánkezdeményezésre létrejött testület célja az Egyezmény egységes értelmezésének biztosítása. Tagjai nem saját országuk vagy jogrendszerük képviselőjeként, hanem jogtudósokként az Egyezménnyel kapcsolatos kérdések mélyebb értelmét, összefüggéseit tárják fel. A Testület az Egyezmény 7. cikkének „felhatalmazása” alapján – annak értelmezése és alkalmazása viszonylatában – legfőképp a „nemzetközi jelleg”-re és az „egységes alkalmazás követelményének szükségességé”-re tekintettel működik. Az intézmény kérésre vagy saját kezdeményezésre az Egyezmény alkalmazásával vagy értelmezésével kapcsolatos véleményt tesz közzé. Ilyen kéréseket főként nemzetközi szervezetek, szakmai társaságok és döntéshozó testületek nyújthatnak be a Testülethez. Jelenleg hat véleményt publikált a Testület.

Az első véleményt⁷ az ICC (*International Chamber of Commerce*) által intézett kérésre született, amelyben a Testület válaszolt az elektronikus kommunikáció kapcsán Egyezményt érintő kérdésekre. A Testület véleményében végső soron kifejtette, hogy az Egyezmény hozzáilleszhető az elektronikus távközléshez, és publikált véleményükben konkrét javaslatokat tettek minden távközlést érintő egyezményi rendelkezés (cikk szerinti) értelmezésére. A második véleményt⁸ kifejezetten a bíróságoknak – valamint minden ország jogtanácsosainak is – címezték, amely az Európai Polgári Törvénykönyv Munkacsoport (*Study Group on European Civil Code*) és az Utrechti Adásvételi Jogi Munkacsoport (*Utrecht Working Group on Sales Law*) kérésére válaszolva született, és az áru megvizsgálásával és az áru kifogásolásával (38. és 39. cikk) foglalkozik. A harmadik vélemény⁹ a *parol evidence, plain meaning* szabály és a *merger clause* Egyezménnyel való viszonyáról a New York városi ügyvédi kamara külföldi és összehasonlító jogi bizottsága kérésére készült. (Ez utóbbi már csak azért is érdekes lehet, mert az új Ptk. tervezete teljességi záradék néven célszerűnek látja felvételét.¹⁰) A negyedik véle-

⁵ Executive Secretary of the Institute of International Commercial Law, Pace University School of Law.

⁶ A Testület alapító tagjai: Dr. Eric E. Bergsten, dr. Michael Joachim Bonell, E. Allan Farnsworth, dr. Alejandro Garro, Sir Roy Goode, dr. Sergei N. Lebedev, dr. Jan Ramberg, dr. Hiroo Sono, dr. Claude Witz, és első elnöke: Dr. Peter Schlechtriem. 2003-ban két új taggal is bővült a Testület: Dr. MŞ del Pilar Perales Viscasillas és dr. Ingeborg Schwenzer.

⁷ CISG-AC Opinion no 1: Electronic Communications under CISG, 15 August 2003; Rapporteur: Professor Christina Ramberg, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op1.html>

⁸ CISG-AC Opinion no 2: Examination of the Goods and Notice of Non-Conformity – Articles 38 and 39, 7 June 2004; Rapporteur: Professor Eric E. Bergsten, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/Testület-op2.html>

⁹ CISG-AC Opinion no 3: Parol Evidence Rule, Plain Meaning Rule, Contractual Merger Clause and the CISG, 23 October 2004. Rapporteur: Professor Richard Hyland, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op3.html>

¹⁰ A szerződő felek írásban kötött szerződésében elfogadott olyan záradék, amely szerint az írásba foglalt megállapodás a szerződés valamennyi feltételét magában foglalja, azzal a következménnyel jár, hogy a szerződésbe nem foglalt korábbi nyilatkozatok, kötelezettségvállalások vagy megállapodások nem képezik a szerződés részét, azokat legfeljebb a szerződés értelmezésénél lehet figyelembe venni. www.jogalkotas.hu

mény¹¹ a jövőben előállítandó árukra vonatkozó, valamint a vegyes szerződésekről (3. cikk) az európai polgári törvénykönyv munkacsoport (*Study Group on a European Civil Code*) kérésére. Az ötödik vélemény¹² az alapvető szerződésszegésről és az elláráról a New York állami ügyvédi kamara kérésére. A hatodik vélemény¹³ pedig a kártérítés kiszámításáról (74. cikk) került közlésre.

E vélemények kiemelkedő szerepe abban áll, hogy útmutatóként szolgáljanak a jogalkalmazók (laikus, szerződést kötő felektől a bíróságokig) számára.

A továbbiakban az áru megvizsgálása és az áru kifogásolása tárgyban született vélemény struktúráját követve nyújtunk áttekintést a 38. és 39. cikk egyes részkérdéseiről, összefüggéséről, bírói gyakorlatáról.

II. Az áru megvizsgálása és az áru kifogásolása (38. és 39. cikk)

1. Nemzeti jogrendszerek

A különböző nemzeti adásvételi jogok nagymértékben eltérnek e kérdésben. Nagyvonalakban három csoportot különíthetünk el:

1. A vevőnek az áru fogyatékoságáról, annak kiszolgáltatása után rövid időn belül értesítést kell küldenie a hiba megjelölésével. A megengedhető idő konkrétan meghatározott, pl. 8 nap,¹⁴ vagy egy szó, mint az „azonnal” használatával.¹⁵ Ez az eladó üzleti biztonságát nyomatékostja.¹⁶

2. A vevő, amennyiben el akar állni a szerződéstől, az áru „elfogadása” előtt értesítést kell, hogy küldjön az állítólagos fogyatékoságról.¹⁷ Azonban nem köteles bizonyos határidőn belül az áru megvizsgálására és értesítés küldésére a kártérítési igényhez. Ezen jogrendszerek¹⁸ a vevő azon jogát emelik ki, hogy megkapja a kompenzációt, amiért az eladó fogyatékos árut szállított. A vevőnek automatikusan van egy csökkentett „visszanyerési” lehetősége. Számos ipari és fejlődő ország is követi e rendszert.

3. A vevőnek az áru kifogásolásáról értesítést kell küldenie. Az értesítés nem szükséges, hogy olyan sajátosságokkal rendelkezzen, mint az első csoportnál, és az értesítés ideje általában „ésszerű időn belül” meghatározással történik.¹⁹ Ezen jogrendszerek megkísérlik megtörni az egyensúlyt az eladó üzleti biztonsága és a vevő biztonsága – az eladó fogyatékos áru szolgáltatásából eredő hibájáért visszanyerhető kompenzáció – között.

¹¹ CISG-AC Opinion no 4: Contracts for the Sale of Goods to Be Manufactured or Produced and Mixed Contracts (Article 3 CISG), 24 October 2004. Rapporteur: Professor Pilar Perales Viscasillas, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op4.html>

¹² CISG-AC Opinion no. 5: The Buyer's Right to Avoid the Contract in Case of Non-Conforming Goods or Documents, 7 May 2005. Rapporteur: Professor Dr. Ingeborg Schwenzer, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op5.html>

¹³ CISG-AC Opinion no. 6: Calculation of Damages Under CISG Article 74, Spring 2006. Rapporteur: Professor John Y. Gotanda, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op6.html>

¹⁴ Pl. olasz és portugál jog (Codice Civile 1495. cikkely (1); Código de Comercio 471. cikkely).

¹⁵ Pl. német HGB 377. §, osztrák HGB 377–378. § haladéktalanul („*unverzüglich*”), azonnal („*sofort*”).

¹⁶ Pl. magyar Ptk. 283. § (1) bekezdés („lehető legrövidebb időn belül”).

¹⁷ Pl. angol adásvételi törvény 35. cikk (1) bek. („értesítés ésszerű időn belül”).

¹⁸ Pl. francia Code Civil 1648. cikkely („*bref délai*”).

¹⁹ Pl. holland BW 7:23.1

a) Megvizsgálási kötelezettség

Mindkét cikk²⁰ nemcsak az eredetileg kiszolgáltatót árukra, hanem a helyettesítő termékként vagy hiány pótlásaként átadott áruk vonatkozásában, ezen túlmenően az árut kísérő okmányokra is kiterjed.²¹ Ez utóbbi ugyan kifejezetten nincs benne a megjelölt cikkekben, de analógiával levezethető, hiszen e nélkül az eladó joga a fogyatékoság orvoslására könnyen aláásható lenne. Egy ügyben a német fórum akként foglalt állást, hogy azért mulasztotta el a vevő a megkifogásolás lehetőségét, mert a szerződésben előírt ökológiai természetű árpa kiszolgáltatásakor az ezt tanúsító okmányok hiányoztak, és a vevő ezt észlelve nem emelt kifogást.²² A részteljesítések esetében a megvizsgálási és értesítési kötelezettség kiterjed – ha lehetséges – minden egyes részletre, és azokat külön-külön kell megkifogásolni.²³

A megvizsgálás módjának három esetköre különíthető el: a vevő, vagy harmadik személy (pl. szakértő, semleges személy, fogyasztó) általi, a felek megállapodása vagy szokás alapján, egyéb esetben, ha előbbiek nem állnak fenn.²⁴ A második csoportnál jellemzően számos mintatesztet vagy speciális kémiai analízist, gépeknél pl. próbamene- tet írnak elő a felek a gyakorlatban. A harmadik körben felmerül a megvizsgálás helyé- nek, államának joga, vagy az ott érvényesülő szokások. Az ULIS 38. cikkével ellentét- ben az Egyezmény nem utal az előbb említett nemzeti jog bekapcsolására. A jogtudomány álláspontja szerint ezt magából az Egyezmény szabályaiból kell megvála- szolni.²⁵ Felek megállapodása vagy kereskedelmi szokás hiányában a vevő megfelelő módon kell, hogy megvizsgálja az árut, mely figyelembe veszi annak természetét, meny- nyiségét, csomagolását és minden más körülményt. Ezen objektív kritériumok nem zár- ják ki a szubjektív faktorok megfontolását, amelyekről az eladó tudott, vagy nem lehetett számára ismeretlen, pl. a vevő járatlansága vagy a szükséges infrastruktúra hiánya. A megvizsgálás módjával kapcsolatban fejtette ki egy osztrák bírósági döntés, hogy „külön

²⁰ 38. cikk

(1) A vevő a körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belül köteles az árut megvizsgálni vagy megvizgáltatni.

(2) Ha a szerződés kiterjed az áru elfuvarozására is, a vizsgálat az árunak a rendeltetési helyre való meg- érkezését követő időpontra halasztható.

(3) Ha az úton levő árut átírányítja vagy anélkül továbbküldi, hogy ténylegesen lehetősége volna annak megvizsgálására és a szerződéskötés időpontjában az eladó tudott vagy tudnia kellett az átírányítás, illetve to- vábbküldés lehetőségéről, a vizsgálat mindaddig elhalasztható, míg az áru új rendeltetési helyére megérkezik.

39. cikk

(1) A vevő elveszti azt a jogát, hogy az áru fogyatékoságára hivatkozzék, ha erről az eladót a hiba meg- jelölésével ésszerű időn belül nem értesíti, azt követően, hogy a hibát felfedezte, vagy azt fel kellett volna fedeznie.

(2) A vevő minden esetben elveszti az áru fogyatékoságára való hivatkozás jogát, ha legkésőbb az áru átadásától számított két éven belül a hibát az eladóval nem közölte, ha csak ez a határidő nem ellentétes a szerződéses jótállás határidejével.

(A magyar fordítás pontatlan, „minőségi hiba”-ra korlátozza az áru szerződésszerűségének hiányát, ezért helyesebb a fentebb használt, „áru fogyatékosága” kategória használata. Bővebben: Sándor Tamás: A nem- zetközi adásvétel. Budapest, Napraforgó, 1990. 139 o.)

²¹ Sándor Tamás – Vékás Lajos: Nemzetközi adásvétel. Budapest, Hvg-orac, 2005. 225. o. (továbbiak- ban: Sándor–Vékás).

²² OLG München, 2002. nov. 13., www.unilex.info Egy orosz választott bírósági ítélet hiányzó minőségi tanúsítvány felfedezésére néhány napot lehetővé tett. ICA Russia Federation Arbitration 1996. márc. 12., www.unilex.info

²³ Bővebben: Sándor–Vékás, i. m. 225. o.

²⁴ Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG). Ed.: Peter Schlechtriem, Ingeborg Schwenzer, Oxford University Press, 2005. 450. skk. (továbbiakban: Commentary...)

²⁵ Bővebben az egyes álláspontokat: ibid.

kikötés hiányában figyelembe veendő a kereskedelmi szokás és a gyakorlat. Ugyan a túl költséges megvizsgálás nem várható el, de annak alaposnak, szakszerűnek és az üzletágban szokásosnak kell lennie”.²⁶ A megvizsgálási kötelezettség nem szükséges, hogy kiterjedjen az áru tiltott módon történő manipulációjára (pl. vizet adnak a borhoz).²⁷ A nemzeti bíróságok eseteiből megállapítható, hogy az árut a vevőnek meg kell vizsgálnia külsőleg, súlyra, méretre, vagy szaglással, ízleléssel, sőt a véletlenszerű mintavétel is elvárt, pl. konzervárunál vagy fagyasztott termékénél.²⁸ Ruhaanyagoknál a megvizsgálás tartalmazhatja egy speciális tesztet, amely minden fajtából és színből mosást, vasalást jelentene. Használati eszközöknél próbaüzem, bonyolultabb technikai eszközöknél jelentős, hogy a vevő megállapítsa, hogy az helyesen működik.²⁹

A megvizsgálás időtartamát illetően nem az „azonnali”, hanem „a körülmények által lehető leg rövidebb időn belüli” határidőt írja elő. Ennek számokkal kitöltése mindig az egyedi eset körülményeinek függvénye (áru típusa, csomagolás módja stb.) és a felek ésszerű lehetőségeit (vevő pozíciója, pl. vizonteladó, fogyasztó) is számításba kell venni. Romlandó áruknál különösen gyors cselekvés indokolt, így a megvizsgálás ideje a bírói gyakorlatban a néhány órától pár napig terjedő intervallumban helyezkedik el.³⁰ Más a helyzet a tartós használatra rendelt dolgoknál, ahol a megvizsgálás akkor végzendő el, amint arra lehetőség adódik. A magyar, belső joggal összevetve a megvizsgálási kötelezettség az átadással egyidejűleg, a teljesítés helyén kell megtörténni. A jogosult az átvételt követően – a lehető leg rövidebb időn belül – részletesebben is megvizsgálhatja az árut. A kötelezettség elmulasztásának jogkövetkezményeiről a Ptk. külön rendelkezést nem tartalmaz, ezért a mulasztás szankciója az általános felelősségi szabályok alapján kártérítési kötelezettséget eredményezhet,³¹ szemben az Egyezményvel, ahol a megvizsgálási kötelezettség elmulasztásának önmagában – úgy tűnik – nincs szankciója (lásd II/3.).³²

Tulajdonképpen a megvizsgálás „lehető leg rövidebb időn belüli” volta az Egyezmény „szellemében” a megkifogásolás határidejével áll szoros kapcsolatban.

b) Kifogásolás

Az áru fogyatékosága esetén a hiba megjelölésével, ésszerű időn belül kell értesíteni az eladót. A – német fordításban jelentkező – „pontos megjelölés” (*genau bezeichnet*) tulajdonképpen egyedül a német jogrend sajátja, más jogrendszerekben ez ismeretlen, vagy legalábbis nem ilyen szigorú. A Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság újabb ítéletében kezdi kevésbé szűken értelmezni e szabályt.³³ Az Egyezmény céljával nem összeegyeztethetőek viszont a túl általános feltételek, pl. „nincs rendben”, „hibás minőség vagy rossz áru szállítása”, „rossz minőségű”, „javítandó”, „nem ezt vártuk”. Ugyanakkor

²⁶ OGH 1999.aug. 27., www.unilex.info

²⁷ LG Trier, 1995. okt. 12., www.unilex.info

²⁸ Ez utóbbit mulasztotta el a vevő állati kártevővel fertőzött sajt szállítmány esetében. Rb Roermond 1991. dec. 19., www.unilex.info

²⁹ Commentary... i. m. 452. o.

³⁰ Ibid. 453. o.

³¹ Bővebben: Ptk. kommentár 283. § magyarázat.

³² Speciális szabály érvényesül azonban a szállítási szerződésnél: a hibásan teljesítő közreműködő csak akkor felel a meghosszabbított szavatossági határidő alapján a szállítóval szemben, ha a szállító a minőség megvizsgálására vonatkozó kötelezettségének eleget tett (Ptk. 385. §).

³³ Vö.: Testület 2. véleményében található első táblázat. Az ott felsorolt 24 német bírósági ítéletből 2 esetben találták kielégítőnek az értesítést. Az esetet részletesen lásd alább, BGH 1999. nov. 3., <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/991103g1.html> A német szövegtől való elfordulás Svájcban is megfigyelhető, ahol a bíróság maga vetette össze a német fordítást a francia, angol verzióval, és enyhített annak szigorán. Bővebben: <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/031113s1.html>

az a nézet is elfogadhatónak tűnik, hogy az elektronikus kommunikáció korszakában az eladótól is elvárható, hogy érdeklődjön, amennyiben a vevő nem pontos értesítésben kifogásolja meg az árut.³⁴

Meg kell különböztetni a megvizsgálási kötelezettség idejét a kifogásolás idejétől. Az „ésszerű idő” meghatározásakor az egyedi eset körülményei a meghatározóak, tekintettel a kereskedelmi szokásra és a felek közötti üzleti gyakorlatra. Szintén elvárt az elhatárolás a romlandó és a tartós használatra rendelt dolgok között. Előbbi esetben a határidő rövid, pl. paradicsom, sonka, friss virágok, szivárványos pisztráng, kaviár esetében néhány nap; élő halnál nyolc napot, uborkánál hét napot jelölt meg a fórum.³⁵ Utóbbi esetben sokkal szabadabban határozható meg az időtartam. Az idő meghatározásánál tekintettel kell lenni a vevő által igényelt jogorvoslatra. Amennyiben visszatartja az árut, és csupán kártérítést vagy árcsökkentést kér, akkor nagyvonalúbban lehet a határokat meghúzni, mintha inkább visszautasítaná az árut. Vitatott, hogy ilyen típusú áruknál átlagos körülmények fennálltakor mennyi legyen az ésszerű periódus. A német és svájci döntések – belső jogszabályaik szigorúsága folytán – szűkebb határidőt engednek a kifogásolásra. Az osztrák legfelsőbb bírói testület döntéseiben egy teljes (megvizsgálási és értesítési) időtartamnak a 14 napot jelölte meg.³⁶ Azon államokban, melyek helyi joga a hiba felfedezésétől számított több hónapot is megenged az értesítésre (pl. USA, Franciaország,³⁷ ez utóbbiban a bíróságok gyakran elismerik a két, három éven belül indított kereseteket), az Egyezmény szabályának értelmezésénél is enyhébben járnak el. Mindent összevetve egy megközelítőleges időtartam a legalább egy hónap lehetne mint durva átlag.³⁸ Az újabb német bírói gyakorlat is efelé tolódik.³⁹

A 38. cikkben foglalt megvizsgálási kötelezettséget tulajdonképpen arra tervezték, hogy megállapítson egy időtartamot, amelyen belül, ha nem történik is megvizsgálás, a vevő a 39. cikk szerint „fel kellett volna fedezze” a hibát.⁴⁰ A vevőnek fel kellett volna fedezze az áru fogyatékoságát az áru megvizsgálásának elmulasztása ellenére, pl. az átadáskori nyilvánvaló hiba esetében. Hasonlóképpen, ugyan a 38. cikk nem szól róla, a 39. cikk ésszerű értelmezésével megállapítható, hogy a vevő „fel kellett volna fedezzen” bármely olyan hibát, amely az áru ésszerű megvizsgálásánál megmutatkozhat. A 39. cikk koncepciójának feltétele tehát, hogy a vevő „fel kellett volna fedezze” az áru fogyatékoságát, ugyan összefüggésben áll, de nem függ a 38. cikktől.

A kifogásolás időtartama pedig a 44. cikk értelmezésénél releváns. A vevő értesítési kötelezettségének elmulasztása ellenére az áru átadásától számított kétéves jogvesztő határidőn belül – kivéve, ha a jótállás határideje ennél hosszabb – a 44. cikk lehetővé teszi a kimentést. E passzus megadja a vevő vételárcsökkentési igényét, vagy az elmaradt haszon nélküli tényleges kárának megtérítését, ha ésszerű mentsége van az értesítés 39. cikk szerinti elmulasztására, akár azért mulasztotta el az értesítést, mert nem tudott hibáról, bár tudnia kellett volna, akár olyan hibáról mulasztotta el az értesítést, amiről tudott. Továbbmenve, némely bíróságok az ULIS-t értelmezve elkerülték a 38. és 39. cikk szigorúbb feltételeit a 40. cikk értelmezésével, miszerint a szolgáltatott áru fogyatékosága az eladó előtt „nem lehetett ismeretlen”, ezáltal megengedve a vevőnek, hogy bízzék a késedelemben vagy az értesítés hibás voltában. Hasonló eredményre juthatunk

³⁴ Commentary... i. m. 463. o.

³⁵ Testület 2. véleménye, harmadik táblázat.

³⁶ OGH 1998. okt. 15., 1999. aug. 27. www.unilex.info

³⁷ Code Civil 1648. cikk.

³⁸ Commentary... i. m. 468. o.

³⁹ BGH 1999. nov. 3., ellenben osztrák GH 2000. márc. 21., ahol a bíróság a 14 napot jelölte meg (igaz, szokásra hivatkozással).

⁴⁰ Testület 2. véleménye.

a 40. cikk alapján, amely lényegileg az ULIS 40. cikkével egyező. Azonban a 44. cikk elfogadása a Diplomáciai Konferencián elmozdulást eredményezett egy kevésbé szigorú értesítési rendszer felé.

3. A cikkek bírói értelmezése egy konkrét jogeset kapcsán

Az Egyezmény egyik legvitatottabb cikke az áru megvizsgálásának és kifogásolásának szabályai. Azonban feltűnő, hogy csekély számú ítélet származik azon országokból, ahol a belföldi adásvételi jog nem kívánja meg értesítés küldését a fogyatékoság iránti kártérítési igény céljából. Ez egybevág azzal a ténnyel, hogy kevés Egyezményt alkalmazó döntés születik ezen országokban, annak ellenére, hogy némelyik közülük szerződő állam. Hasonlóképp relatív kevés ítélet származik olyan országokból, amelyek helyi joga az értesítés ésszerű idejét jelöli meg. Jóval jelentősebb ügyek születtek viszont olyan államokban, melyek belső adásvételi joga relatív szigorú az eladónak küldendő értesítés tartalma és időkorlátja tekintetében.⁴¹

Míg az ítéletek egy része kifogástalan, van egy másik tendencia, ahol az ítéletekben a 38., 39. cikket a belföldi joggal azonos tartalmúként értelmezik. Ez ott a legnyilvánvalóbb, ahol a hazai jog az Egyezmény szövegéhez hasonlít (pl.: UCC és egyes amerikai ítéletek).⁴² Míg az ésszerű időn belüli értesítést megkívánó belföldi jog fényében való értelmezés módszere ugyan nem egyezik a 7. cikk (1) bekezdésével, mert nem felel meg az Egyezmény nemzetközi jellegének, az egyedi esetekben született eredmények – a Testület álláspontja szerint – nehezen kritizálhatók.⁴³

Ez a helyzet nyilvánvalóan eltér attól, ahol a cikkek szövege engedékenyebb a vevő irányában, mint a helyi jog, vagy ahol az állam az ULIS szerződő állama volt, számos ítélettel értelmezve azt. Némely határozat nem lát jelentős változást a jogban („értesítés előfeltételei tekintetében az Egyezmény „vevőbarátibbnak” tűnik, mint az ULIS, azonban a 38., 39. cikkek vonatkozásában ez nem jelentős”)⁴⁴. A Testület 2. véleményében sommásan megállapítja, hogy a cikkek alkalmazása többnyire megfelelő. Nem meglepő – folytatja az elemzést –, hogy ezek koordinátarendszerében az olyan ítéletek állnak, ahol vagy az árut „megfelelő időn belül” vizsgálták meg, vagy a megvizsgálás megfelelő, vagy az értesítés ésszerű időben történt, vagy az értesítés eléggé részletezett a belföldi jog, vagy az ULIS korábbi gyakorlata alapján. Így érthető, hogy „ezen döntések a vevőre többletterhet hárítanak, szemben azon országokból származó ítéletekkel, ahol az ésszerű időnél hosszabb az előírt időtartam.”⁴⁵

A szigorúbb értesítési feltételeket követő országok egyes magasabb szintű bíróságai megkíséreltek az ésszerű idő meghatározásában útmutatást adni. Az ausztriai Legfelsőbb Bíróság javaslata szerint 14 nap lenne általánosságban az ésszerű idő,⁴⁶ Luzern kantoni felsőbb bíróság álláspontja szerint egy hónap. Míg e döntések egy hiteles törekvést mutatnak, hogy „lazítsanak” az egyébként szigorú értesítési követelményeken, a nehézségek benne rejlenek az ésszerűtlen idő vélelmezett rögzítésében, ahogyan azt a német Legfel-

⁴¹ Testület 2. véleménye.

⁴² Lásd még: H. M. Flechtner: *The CISG in U.S. Courts: The Evolution (and Devolution) of the Methodology of Interpretation*. In: *Quo Vadis CISG?* Ed. Franco Ferrari, 2005, 91–112. o.

⁴³ Bővebben: Camilla B. Andersen: *The Uniform International Sales Law and the Global Jurisconsultorium*. In: *Journal of Law and Commerce* 2004–2005, 159–179. o.

⁴⁴ OLG Oldenburg 2000. dec. 5., idézi: Testület 2. véleménye.

⁴⁵ Testület 2. véleménye.

⁴⁶ Pl.: OGH 1999. aug. 27. (túrcipők esete), www.unilex.info

sőbb Bíróság (továbbiakban: LB) egy ítéletének elemzése mutatja a Testület 2. véleményében.⁴⁷

A vevő egy papírkészítő géphez vásárolt csiszoló berendezést, mely kilenc nappal később meghibásodott. A vevő azt gondolta, hogy a hiba valószínűleg a személyzet üzemeltetési hibája miatt keletkezett, és azt nem a berendezés okozta. A gép meghibásodása után három héttel az előállított papír vásárlója kifogásolta a papírban lévő rozsdát. Tíz nappal később a vevő felkért egy szakértőt, hogy határozza meg a rozsdát. További két hét után a szakértői vélemény megállapította, hogy a rozsdát a csiszoló berendezés eredményezte. Három nappal a szakértői vélemény kézhezvétele után a vevő értesítette az eladót a hibáról.

Nem kérdés, hogy a tudomásszerzéstől számított három nappal később történő értesítés ésszerű időn belüli, és a hibát kellően megjelölte („a csiszoló berendezéssel felszerelt gép által készített papír rozsdás”). Azonban meglepő, hogy az LB szerint az értesítés időben történt, holott több mint kilenc hét telt el a kiszolgáltatástól, és hét hét a hiba első jeleinek felmerülésétől.

A bíróság azzal a megjegyzéssel kezdte, hogy a fellebbviteli bíróság szerint a csiszoló berendezés hibája rejtett hiba, így sem a megvizsgálás, sem az értesítés ideje nem kezdődhetett korábban, mint ahogy a hiba felmerült. A fellebbviteli bíróság megállapította, hogy a berendezés hibája a vevő előtt nem lehetett ismeretlen, és az értesítés ésszerű időtartama ettől az időponttól kezdődött. A Legfelsőbb Bíróság nem értett ezzel egyet. Elfogadta a vevő azon érvelését, hogy nem határozhatta meg magától és azonnal, vajon a hiba oka a személyzet üzemeltetési hibája, vagy a csiszológép hibája. Ennélfogva ez nem a 39. cikk szerinti értesítési kötelezettség időtartama, ami a hiba felmerülésekor indul, hanem a 38. cikk szerinti megvizsgálás időtartama.

Ezután a bíróság kiszámította a vevő értesítési kötelezettségének megfelelő időtartamot, feltételezve, hogy egy hét kellene annak eldöntéséhez, vajon alkalmazzon-e szakértőt a hiba forrásának megjelölésére, és szerződteti a szakértőt. A szakértői vélemény elkészítésének időtartama két hétig tartott, amelyet a bíróság elfogadhatónak tekintett. Így három hetet kalkulált, ehhez adódik egy négyhetes időszak, amelyen belül a vevő értesítést küldhet, azt követően, hogy az áru hibáját felfedezte, vagy azt fel kellett volna fedeznie. A bíróság az értesítés küldésére négyhetes periódust deklarált, mint „*regelmäßig*”, azaz rendszerinti, vagy általános. Így az LB számításai szerint a vevő hét héttel a csiszoló berendezés meghibásodása után küldött értesítése időben történt.

A vélemény szerzői szerint, az LB kalkulációjának az értesítés idejét tekintve két alternatív olvasata van. Az első, hogy a bíróság adott a vevőnek egy egyszeri héthetes időszakot attól az időponttól, amikortól egy rejtett hiba lehetőségéhez vezető első jelek felmerülhettek. Ha ezt vesszük a bíróság döntésének, az nem az Egyezmény szerint való, amelyik két külön időtartamot különít el.

A második, hogy a bíróság – az Egyezmény alapján – két elkülönített időszakkal számolt. Az LB hagyott a vevőnek három hetet, amelyen belül a berendezést meg kellett vizsgálnia szakértő által, mely 38. cikk szerinti időtartam a csiszoló gép hibájával és nem a végfelhasználó rozsdás visszajelzésével kezdődött. A hipotetikus megvizsgálás végétől, amelytől a vevő ismerhette volna az áru fogyatékoságát, kezdődött az egy hónap az ésszerű értesítési kötelezettségre. A döntés ilyesfajta olvasata szemlélteti a Testület szerint, hogy nincs független szankciója, ha a 38. cikk szerinti megvizsgálási kötelezettségét a vevő határidőn belül elmulasztja. Az ügyben a vevő negyvenhat nappal a berendezés meghibásodása után kapta kézhez a szakértő szakvéleményét, amely három héttel később volt, miután ő tudhatott volna a hibáról az LB álláspontja szerint. Összegezve,

⁴⁷ BGH 1999. nov.3., VIII ZR 287/98, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/991103g1.html>

három hét a hiba természetének meghatározásához és négy hét az értesítés küldéséhez előrelátható volt az LB szerint.

A döntés mindkét olvasata szerint a vevőnek rendelkezésére áll hét hét az értesítésre a berendezés meghibásodásától számítva. Ha a bíróság pusztán arra szorítkozott volna, hogy azt mondja ki, hogy a négyhetes időszak – attól számítva, hogy a vevő az áru fogyatékoságát fel kellett volna, hogy ismerje – az értesítés küldésére ésszerű időn belüli volt, a döntés akár vitatható is lenne. Egy hónapos határidő attól számítva, hogy a vevő az áru fogyatékoságát ismerte, vagy fel kellett volna ismerje ahhoz, hogy vélelmezetten „*regelmäßig*”, azaz rendszerinti, vagy általános legyen, mindenképpen nagy enyhítés a korábbi gyakorlathoz képest. Egy hónap vagy akár több idő az értesítéshez azonban ésszerű lehet az ügy főbb tényeire tekintettel. A legelőremutatóbb aspektusa tehát az LB döntésének, hangsúlyozzák a véleményben, hogy csakúgy, mint a Legfelsőbb Bíróság Ausztriában, vagy felsőbb bíróság Luzern kantonban, Svájcban, amelyek egy előrejelzői a német bíróságoknak, hajlandók hosszabb időtartamot elfogadni az értesítés idejére, mint az ULIS, vagy a HGB 377. §-a.

Az LB döntésének még egy utolsó jellemvonása is kiemelésre érdemes. A német bíróságok korábbi ügyekben előírták a vevőnek, hogy pontosan tájékoztassa az eladót az áru fogyatékoságának természetét illetően. Ez kívül eshet a vevő erején, különösen, ahol a vevő nem rendelkezik kellő technikai ismeretekkel ahhoz, hogy megállapítsa, mi a hibája az árunak. Jelen esetben az LB egyértelműen kifejtette, hogy a vevő gépi és technikai ismerete szükséges, hogy értesítést küldhessen a jelekről. Az értesítés jelen ügyben azt tartalmazta, hogy a végfelhasználó acélzilánkokat talált olyan papírban, amelyet a csiszológép működésével készítettek. A vevő kifejezte gyanúját, miszerint a csiszoló berendezés okozta ezt. A bíróság szerint ez kellően meghatározott volt, figyelemmel a vevő akkori ismereteire.

Ellentétként, a francia *Cour de Cassation* 1999. május 26-án hozott döntésében visszautasította, hogy az ésszerű időnek speciális időtartamot jelöljön meg. A határozat határozott megerősítése annak, hogy a 38. cikk szerinti megvizsgálás, vagy a 39. cikk szerinti megkifogásolás végül azon körülményektől függ, amelyekkel a vevő a konkrét esetben szemben találja magát.

III. Hazai bírói gyakorlat

A peres felek 1999. február 5-én szerződést kötöttek egymással, amelyben a magyar felperes azt vállalta, hogy 1999. február és 1999. április között 8 kamionnyi akác szőlőkarót szállít az alperesnek. A szerződés részletesen rögzítette az egyes szállítmányokban szállítandó karók darabszámát, méreteit, egységárát és a szállítmány szállítási határidejét, valamint hogy a vételárat a külföldi alperes a felperes számlája alapján, a számla keltétől számított 30 napon belül, a felperes bankszámlájára történő átutalással fizeti meg. Azt is rögzítették, hogy „az áru átvétele és minősítése a kamion kirakását követően azonnal megtörténik a vevő által. Esetleges reklamáció esetén vevő köteles az áru megérkezését követően 36 órán belül értesítést küldeni az eladónak. A reklamáció tárgyát képező árut mindaddig külön tárolni szükséges, míg a megállapodás nem jön létre a reklamáció rendezésére vonatkozóan a felek között.” A felek mind joghatósági kikötéssel, mely a „Magyar Kereskedelmi Kamara mellett szervezett pártatlan választott bíróság” eljárását jelölte meg, mind jogválasztással, melyben a magyar jog alkalmazását kötötték ki, is éltek.

Az alperes a számlákat nem fizette ki, a rendelkezésre álló iratok szerint konkrétan meghatározott minőségi kifogást írásban nem terjesztett elő, javasolta ugyan az egységár csökkentését, mert a szállított áru nem felelt meg a szerződésnek (később egyes rakatok

összedőlés kapcsán felmerült többletköltségeire is hivatkozott), de a javasolt alacsonyabb árat sem fizette ki.

A választott bíróság az autonóm alkalmazás feltételének megfelelően (1. cikk (1) a)), tekintettel arra, hogy a két szerződő fél telephelye különböző szerződő országban volt, az Egyezmény szabályait hívta fel, mint amely a magyar jog része. Az Egyezmény 38. cikke szerint a vevő a körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belül köteles az árut megvizsgálni vagy megvizsgáltatni, a 39. cikk pedig azt mondja ki, hogy a vevő elveszti azt a jogát, hogy az áru fogyatékoságára hivatkozzék, ha erről az eladót a hiba megjelölésével, ésszerű időn belül nem értesíti azt követően, hogy a hibát felfedezte, vagy azt fel kellett volna fedeznie. Az Egyezmény 6. cikke határozza meg szabályainak diszpozitivitását, így a felek szerződésben előírhatták, hogy a vevő az árut a kirakodást követően azonnal köteles megvizsgálni, és esetleges kifogásairól az áru megérkezésétől számított 36 órán belül értesítést küldeni az eladónak. A megvizsgálási kötelezettség nyílt hiba esetén történő elmulasztása a külföldi bírói gyakorlat szerint azt eredményezi, hogy a vevő később a 39. cikkben meghatározott időben sem kifogásolhatja az áru fogyatékoságát. Egyértelműbbé tette az esetet, hogy a felek konkrétan meghatározták a megvizsgálás időpontját, amely tulajdonképpen az áru rendelkezésre bocsátásának idejével esett egybe („azonnal”). A választott bíróságnak – a fentebb részletezett ügyekkel ellentétben – nem is kellett értelmeznie az ésszerű értesítés időtartamát, hiszen a rendelkezésre álló adatok szerint a vevő a megvizsgálási kötelezettségének szerződéses határidőn belül nem tett eleget, illetve a felek megállapodásában szereplő értesítési időintervallumon belül (36 óra) nem élt kifogással. (VB2001/2⁴⁸)

A következő jogeset rendes bíróság előtt, az értesítés elmulasztásával és annak jogvesztő határidejével foglalkozott. (BH2006.88)⁴⁹ 1993 és 2000 között magyar alperes forgalmazta Magyarországon az olasz felperes által gyártott csomagolástechnikai gépeket és alkatrészeket. Az áru megrendelésére és a megrendelés visszaigazolására telexváltások útján került sor és a felek jogviszonyát szóbeli megállapodás rendezte (e szóbeli megállapodás érvényessége a felek között nem volt vitatott). A felperes keresetében kérte az alperes marasztalását, mert a felperestől alkatrészeket vásárló alperes csak részben tett eleget az 1999. október 15-e és 2000. július 24-e között kiállított négy számla szerinti vételár fizetési kötelezettségének. Az alperes tagadta, hogy a tartozását elismerte volna, és állította, hogy megállapodásuk – az olasz üzleti szokásoknak megfelelően szóban megkötött – viszonteladói szerződés, így csak értékesítés esetén kell megfizetnie az átvett áruk ellenértékét. Alperes védekezése szerint viszont felperes szavatossági kötelezettségét soha nem teljesítette, holott annak teljesítésére az alperes szóban igényt tartott, ezért élt beszámítási kifogással.

A Legfelsőbb Bíróság értékelve a bizonyítékokat arra az álláspontra jutott, hogy a felek között nem bizományi, hanem adásvételi szerződés megkötésére került sor, valamint, hogy az alperes lejárt és elismert tartozásának megfizetését mulasztotta el. „A Bécsi Egyezmény 38. cikkének (1) bekezdése, 46. cikkének (2)–(3) bekezdése szerint a vevő a körülmények által lehetővé tett legrövidebb határidőn belül köteles az árut megvizsgálni, ésszerű határidőn belül kell értesítenie a hiba megjelölésével az eladót az áru minőségi hibájáról és az értesítéssel egyidejűleg, vagy ezt követően ésszerű határidőn belül kell közölnie a vevővel kicserélés vagy kijavítás iránti igényét is. A 39. cikk (1) és (2) bekezdése sorolja fel azt a két esetet, amikor a vevő elveszti azt a jogát, hogy az áru minőségi hibájára hivatkozhatson. E rendelkezések szerint a szavatossági jogok elvesz-

⁴⁸ Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett állandó Választott bíróság VB 99 144. (Bíróági Határozatok 2001. évi 6. szám.)

⁴⁹ (Legf. Bír. Pfv. IX. 21.481/2005. sz.)

tésével jár, ha a hiba felfedezését követően a hiba megjelölésével a vevő nem értesíti ésszerű határidőn belül az eladót a minőségi hibáról (ez a mulasztás a 44. cikk szerint kimenthető), és minden esetben elveszti az áru minőségi hibájára való hivatkozás jogát, ha legkésőbb az áru átadásától számított 2 éven belül a hibát az eladóval nem közölte, ha csak ez a határidő nem ellentétes a szerződéses jótállás határidejével (ez a határidő viszont jogvesztő).” A hiba közlésére nem került sor, az alperes a jogvesztő határidőt elmulasztotta. Ugyan folyamatos kommunikáció volt a felek között mind a piaci problémákkal, mind az áruk minőségével kapcsolatban, de az alperes – az LB szerint – belenyugodott a felek között kialakult azon gyakorlatba, hogy saját költségen végzi az általa eladott gépek kijavítását, a garanciális kötelezettség miatt szükségessé vált alkatrészek cseréjéhez pedig alkatrészeket vásárol a felperestől.

Érdekessége az esetnek az írásbeliségre vonatkozó – sok kritikával illetett – magyar fenntartás alkalmazásának kikerülése. A szerződés érvényessége, mint előkérdés megítélésének kérdését, amelyben a bíróságnak a hazai kollíziós jog alapján felhívott olasz jogot kellett volna alkalmazni, a bíróság azzal az indokkal mellőzte, hogy a felek nem vitatták azt. Helyesen állapította meg a Legfelsőbb Bíróság: „Megalapozatlanul hivatkozik azonban az alperes arra, hogy az eljáró bíróságoknak az olasz jog alapján kellett volna elbírálniuk a felek jogvitáját. A formaszabadság elvét kizáró fenntartási nyilatkozat ugyanis csak a szerződéskötéssel, szerződésmódosítással vagy szerződés megszüntetésével, ajánlattal és elfogadással kapcsolatos jognyilatkozatokra, illetve a II. rész szerinti akarategyilatkozatokra vonatkozik, ezek vonatkozásában zárja ki azon rendelkezések alkalmazását, melyek megengedik az írásbeli formától való eltérést. Így csakis ebben a körben, azaz a szerződési nyilatkozatok érvényessége tekintetében kell a kollíziós jog szerint irányadó anyagi jogot, azaz az eladó jogát alkalmazni. Ha tehát a szerződés az olasz jog szerint szóban is érvényes, úgy a felek jogvitájára – a III. részben írt jognyilatkozatokra, a hibák kifogásolására, a szavatossági igények érvényesülésére – a Bécsi Egyezmény szabályait kell alkalmazni.”

IV. Záró gondolat

A megvizsgálási kötelezettségre és a kifogásolás fentebb vázlatosan bemutatott szabályrendszerére és gyakorlatára visszatérve látható, hogy az Egyezményrel kapcsolatban emlegetett hátrányok egyike, a joggyakorlat „bizonytalansága” napjainkra megszilárdulni látszik. Ez a jogtudósok és jogalkalmazók fáradhatatlan munkájának és az elektronikus adatbázisok nagy mennyiségének köszönhető. Ugyan a fentebb elemzett cikkek az Egyezmény egyik legvitatottabb részei voltak megalkotásukkor is, mégis – a *forum shopping* gátjaként – megfigyelhető egyfajta közeledés az egyes szerződő államok főrumainak ítélkezésében.